

КАКВО СТАНА СЪС СЪРБОХЪРВАТСКИЯ ЕЗИК (ФРАГМЕНТИ ОТ ПЪСТРАТА ПОСТЮГОСЛАВСКА ЕЗИКОВА МОЗАЙКА)

Рецензия за книгата на Pavel Krejčí *Eight Fragments from the World of Serbian, Croatian, Bosnian and Montenegrin Languages: Selected South Slavonic Studies 1*¹

София Андонова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

През лятото на 2018 година в Чехия излезе книгата на Павел Крейчи, написана на английски език, *Eight Fragments from the World of Serbian, Croatian, Bosnian and Montenegrin Languages: Selected South Slavonic Studies 1*, която ще заинтригува читателската публика далеч не само в Чехия, но главно в страните от Балканския полуостров, включително България. Авторът е преподавател в Масариковия университет в Бърно – втория по големина и значимост университет в Чехия, като той е ръководител на Семинара по южнославянски филологии и балканистика към Катедрата по славистика в Масариковия университет. Неговите научни интереси, които рефлектират и в настоящата монография, са в областта на компаративната лингвистика с насоченост към южнославянските езици, най-вече към цялата постсърбохърватска територия (а именно сръбски, хърватски, босненски и черногорски език), а то както от гледна точка на фразеологията, ономастиката, теорията и практиката на превода, така и на социолингвистиката и процесите на стандартизация, историческото развитие на отделните южнославянски езици, и на езиковата политика в постюгославските държави. Монографията на Павел Крейчи представлява компендиум от неговите научни изследвания през последните десет години, представяни на различни научни форуми и публикувани в специализираната периодика в различни държави, като в настоящата монография авторът представя тяхна актуализирана и осъвременена версия.

---

¹ Pavel Krejčí “Eight Fragments from the World of Serbian, Croatian, Bosnian and Montenegrin Languages: Selected South Slavonic Studies 1.” Brno: Masaryk University, 2018, 152 p., ISBN 978-80-210-8991-4.

Без претенция за изчерпателност по разглежданата проблематика (която обективно дори е невъзможна), изследователят представя на аудиторията отделни проблеми, части от безкрайно пъстрата мозайка на проблематиката на случващото се с „бившия“ сърбохърватски език и на изключително интересните социолингвистични промени и явления, които са рядко срещани в лингвистичната история на съвременна Европа. Самият автор очевидно осъзнава необходимостта от още много допълнителни изследвания по проблематиката, затова за читателя е обещаващо подзаглавието „Избрани южнославянски студии, част 1“ , така че аудиторията с интерес може да очаква следващата част или части, въпреки че в увода на книгата авторът посочва, че следващите студии ще бъдат с насоченост в областта на ономастиката, лексикологията и фразеологията.

Монографията се състои от общо 8 глави, като първата (*South Slavonic Languages [General Overview]*) логично представя на читателя встъпителна информация за южнославянските езици като част от славянското езиково семейство с необходимата информация за тяхната граматична и графична система (тук трябва да споменем изчерпателната информация за азбуките, която не се ограничава само до използването на латиница и кирилица, а не е пропуснато да се споменат и дериватите на кирилицата, гръцката азбука, арабицата – босненската версия на арабското писмо). След общоюжнославянския встъпителен преглед авторът насочва своето изследователско внимание към проблемите на сърбохърватски, съответно на сръбски, хърватски, босненски и черногорски език. Основният принос на автора към всеки от разглежданите фрагменти, както той ги нарича, към погледа върху сложната проблематика на развитието на сърбохърватски език е стремежът за представяне на множество гледни точки, на различни, дори противоречиви мнения, конфронтация на възгледи и позиции.

Като университетски преподавател е напълно логично авторът да е силно заинтересован от проблематиката на дидактиката на сърбохърватския език. В главата *Selected Czech Handbooks of Serbo-Croatian from 60s, 70s and 80s (Sociolinguistic Analysis)* Павел Крейчи представя на читателя как се преподава сърбохърватски през 60-те, 70-те и 80-те години на миналия век в тогавашна Чехословакия, а то чрез лингвистичен и културно- и социолингвистичен анализ на съдържанието на избрани учебници, разговорници, граматики и речници. Той констатира много елементаризираното представяне в по-старите учебни помагала на самия сърбохърватски, който бива сведен единствено до сърбо-хърватски дискурс, без

отчитането на черногорския или бошняшкия (тогава наричан „мюсюлмански“) езиков елемент. Въпросите за преподаването на сърбохърватски, които поставя авторът в тази глава, се разглеждат и в друга глава, в която Павел Крейчи споделя своя личен опит – *South Slavonic Language Paradoxes, University Teaching and Translating Experience (Fragments of the Grotesque Situation)*, където авторът ни дава възможност да надникнем в преводаческата практика (и то не на художествена литература, а в комерсиалната сфера, където също, и то логично, той се среща с южнославянски езикови парадокси, доведени понякога чак до гротеска, както посочва самият той в подзаглавието на главата). В цялата днешна славистика не намираме еднозначен отговор на въпросите, които поставя авторът – как днес трябва да се преподава „бившият“ сърбохърватски, който в миналото беше приеман за един език, сега се представя в четири форми като четири самостоятелни езика, при това като официален език на четири самостоятелни държави.

Останалите глави в публикацията са насочени предимно социолингвистично, като представят на читателя и някои от историческите събития, през които преминава езикът на днешните сърби, хървати, бошняци и черногорци. В главата *Selected Moments from the History of Serbo-Croatian („B-C-S“ Point of View)* авторът сравнява встъпителните думи на избрани граматика, в които е представен преглед на историческото развитие на съответния език. Той отчита интересен факт, а именно, че с приближаването на описанието на историческото развитие на езика към днешни дни все повече се акцентират разликите и се появяват различия в интерпретациите на (не само) езиковите процеси. В главата *Selected South Slavonic Languages and Their Reflection in the Relevant Constitutional Articles on Language (Overview of the Language Policy in the Area of so-called Central South Slavonic Diasystem)* авторът разглежда т. нар. лингвоними (наименования на езика), съдържащи се в текстовете на конституцията на Югославия и в отделните конституции на съюзните републики Сърбия, Хърватия, Босна и Херцеговина и Черна гора за периода 1946–1990 година. Той изследва и положението преди 1918 година, а също така прави и детайлен разбор на членовете на конституциите на постюгославските държави, възникнали през и след 1991/1992 година. Езиковата политика в Черна гора е в центъра на вниманието на автора в главата *Language Policy in Montenegro (Fragments of the Farcical Situation)*. Авторът представя детайлен преглед на трите лингвистични течения, които оформят погледа върху черногорския език (т. нар. радикални монтенегристи, прагматични монтенегристи и сръбски „ново-вуковци“).

Интересна е главата *Selected Interpretations of Vuk Stefanović Karadžić's Work* ("C-S" *Point of View*), в която авторът се насочва към делото на реформатора на книжовния сръбски език Вук Стефанович Караджич, но отново от социолингвистична гледна точка през призмата на рецепцията на неговото дело като сърбистично (т.е. изцяло /про/сръбски насочено) или като сърбохърватистично (т.е. като средство на антихърватска великосръбска политика).

Последната глава *Language and Nationalism (Snježana Kordić's Point of View)* не е лингвистично изследване на автора, а е рецензия на книгата на хърватския лингвист Снежана Кордич *Jezik i nacionalizam* (Загреб 2010), посветена на критика на езиковата политика в съвременното хърватско общество, отличаваща се с ясно изразен национализъм.

Книгата *Eight Fragments from the World of Serbian, Croatian, Bosnian and Montenegrin Languages: Selected South Slavonic Studies 1*, освен че ерудирано поднася факти, интересни за всеки филолог и славист, е и дълбоко лична – със споделения опит на преподавател и преводач, на изследователя на сложното постюгославско езиково пространство, който е поставен пред нелеката задача не само да дава възможно най-обективни и научно основани отговори, лишени от пропаганда и националистически баласт, но и да умее да задава проницателни и безкомпромисни въпроси.